# NEVESTE SIMBOLISTE *(Agatha)*

**Al. CISTELECAN**

*Abstract*

The essay discusses the life and works of the poet Agatha Grigorescu-Bacovia. The analysis of her work takes into account all the critical bibliography regarding the author; among the main aspects of her poetry which are unveiled there are the Bacovian bovarism, the diaphanous structure of the imagination and sensibility; the conflict between the genuine nature of the poet and her project consisting in a deliberate 'Baconianization' is also followed along the chronological evolution of her works.

**Keywords: bacovianism, bovarism, stiltedness, jewelry, reverie.**

Cea mai feroce devotată nevastă din literele române a fost, fără îndoială, Agatha Grigorescu Bacovia. Odată măritată cu Bacovia, după o idilă vagă care a ţinut vreo 12 ani, a devenit nu doar preoteasa exclusivă a unui cult sufocant, dar şi proprietara, infirmiera şi agentul poetului. S-a bătut pentru el cu toată lumea, inclusiv cu el însuşi, cu o energie inepuizabilă, de nu chiar în creştere. Are toată dreptatea Mihail Petroveanu să afirme că „omul Bacovia a dăinuit în mare măsură graţie soţiei sale, devoţiunii ei absolute, deseori afirmată chiar în ciuda beneficiarului".[1] E drept şi că Agatha avea firea pregătită pentru înfruntarea, oricît de dură, cu viaţa. Rămasă orfană de mamă la numai patru zile, e crescută de o mătuşă, alături de alte două surori mai mari (Elena şi Ştefania; primii doi copii ai familiei Grigorescu au murit), în casa părintească din Mizil.[2] Nu-i o copilărie de tot nefericită, cel puţin în prima parte. Tatăl, Şerban Grigorescu, e negustor cu stare, la al cărui vin trăgeau nu numai Grigore Tocilescu şi George Ranetti, dar şi Caragiale, la braţ, desigur, cu celebrul primar Leonida Condeescu (cel din *O zi solemnă!*). Familia e însă fără noroc; ruinat de propriul frate, Şerban e nevoit să-şi vîndă din moşie – şi fireşte că apoi tocmai acolo se găseşte petrol. Le merge apoi din rău în mai rău. Peste toate, sora mai mare se aprinde într-o zi – „Leni devenise o torţă"[3] – şi îşi va reveni greu. După dezastrul economic al familiei (din 1907), fetele îşi iau de lucru acasă (prin generozitatea Elenei Odobescu, sora scriitorului, preşedinta unei societăţi de binefacere). Nenorocirile culminează însă cu moartea tatălui, pe cînd Agatha avea doar 14 ani (e născută în 1895, la Mizil; moare la Bucureşti, în 1981). Luată de tutore la Bucureşti, Agatha pleacă în lume, „la cei cincisprezece ani", doar cu – zice ea – „implacabila diplomă a durerii".[4] Fetele trebuie să se descurce însă singure şi Agatha se angajează funcţionară la Societatea de asigurări Agricola, iar apoi la Creditul Urban. Colegii şi şefii îi fac avansuri, dar Agatha, sobră ca o călugăriţă, le-o retează sec la toţi. N-are însă noroc nici la logodne; prima oară se logodeşte cu „inginerul Mirea", la Constanţa, dar chiar în seara logodnei acesta trebuie să plece pe front şi de acolo nu se mai întoarce; după război e cît pe ce să se mărite cu un fel de văr braşovean de-al lui Goga – George Popovici, ofiţer -, însă acesta se dovedeşte cam escroc (Agatha trecuse, la Cluj, examenul în faţa generalului Petalla, guvernatorul Transilvaniei, examen obligatoriu atunci pentru nevestele de ofiţer, dar vărul lui Goga



BDD-A2760 © 2010 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

avea o fetiţă dintr-o aventură anterioară şi mai umblase şi la banii regimentului). După cîte zice în autobiografie, n-o prea trăgea inima la ofiţer (deşi băiat chipeş), căci tocmai la masa de logodnă „gîndul mi se ducea la modestia poetului, la ochii lui mari şi albaştri, sinceri, trişti, dar plini de o dragoste serafică”.[5] Mai ştii! Definitiv o convinge însă o scenă teribilă din parcul Cişmigiu, unde într-o seară o voce disperată o imploră din umbră: „Vă rog, vă rog din suflet, să nu vă căsătoriţi cu tatăl Julietei; aşa-zisa lui nepoată este fetiţa mea şi-a lui George”.[6] Are însă trecere inefabilă şi infailibilă la bărbaţii însuraţi şi nefericiţi, ceea ce înseamnă că inspira oarece promisiuni de *consolatrice*; oricum, în mod total greşit, toţi aceştia presupuneau că ar fi potrivită de amantă. Cel puţin doi scriitori sînt îndrăgostiţi de ea - concomitent, firește, cu Bacovia. Alexandru Ştefănescu îi va scrie chiar înainte de a muri: „Adio, mica mea divinitate”.[7] Şi Savela e îndrăgostit de ea, măcar că prieten loial lui Bacovia – şi, firește, şi el însurat. Printre atîtea idile în care se ţine bravă şi neînduplecată, începe să scrie şi, mai ales, cu o ambiţie absolută şi o îndîrjire eroică, să studieze; face liceul şi apoi Facultatea de litere şi filosofie. În 1923, cînd îşi ia bacalaureatul, la Sfîntul Sava, debutează deja, cu *Armonii crepusculare*. Pragmatică, realistă, cumpătată, cu un an înainte şi-a cumpărat un teren de casă; în 1933 casa e gata. Nu s-ar zice că Agatha nu-i tare. Era cît pe ce să-şi dea şi doctoratul, cu Ovid Densusianu (teza ar fi fost despre *Simbolism în lirica contemporană;* chiar aşa), dar renunţă şi începe o carieră de profesoară, mai întîi la Bacău, apoi la Bucureşti. E activă în toate sensurile şi aprigă ori de cîte ori e vorba de Bacovia. Nu ezită nici să facă scandal (la o şedinţă a Societăţii Scriitorilor, revoltată de gafa lui Al. Rosetti din adresa trimisă pentru *Istoria...* lui Călinescu: „Stimată doamnă, vă rugăm să ne trimiteţi un facsimil şi fotografia decedatului dvs. soţ, pentru Istoria Literaturii Române, care va apare în Editura Fundaţiilor Regale sub îngrijirea domnului profesor George Călinescu”; a fost, se laudă ea, prima femeie care a luat cuvîntul în plenul Societăţii Scriitorilor)[8], nici să facă presiuni (asupra bietului Vianu, cu cîtva timp înainte ca acesta să moară, pentru o monografie Bacovia, asemeni celei despre Ion Barbu).[9] E drept că la timiditatea patologică a lui Bacovia trebuia un manager ferm, căci altminteri cine ştie unde s-ar fi ajuns. De capul lui, poetul n-a fost în stare să treacă de cordoanele poliţiei nici cînd trebuia să-şi ridice premiul acordat de Fundaţiile Regale şi era aşteptat de Carol II cu suită mare![10] Iar la o şedinţă a Societăţii Scriitorilor participă abia în 1945![11] Agatha, firește, îl vede ba în triumfuri (ridicat pe braţe de un grup de studenţi băcăuani după o şezătoare[12] sau sufocat de admiraţie, tot studenţească, după seminarul lui Caracostea)[13], ba în martiriu. Ea însăşi promite (cu capul pe umeri, totuşi) un sacrificiu în beneficiul poeziei – la cererea intempestivă, oricît de tardivă, a poetului: „vă promit că vieţile noastre se vor uni de îndată ce-mi iau licenţa şi obţin o catedră. Dumneavoastră veţi scrie”.[14] De scris au scris amîndoi, de la o vreme mai mult ea. Oportunistă sau naivă, e încîntată, după război, de curtoazia regimului şi de asiduitatea „noilor” scriitori. Uşor nu i-a fost, asta-i sigur. Cum zice Dumitru Micu, „viaţa Agathei Bacovia nu e mai puţin zbuciumată decît a poetului.”.[15] Nici nu putea fi la aşa devoţiune imperativă şi exhaustivă.

Lui E. Lovinescu Agatha i se pare, după primele două volume (cele mai bune ale Agathei, dacă se poate zice aşa de nuanţat), o poetă „nediferenţiată”;[16] “nediferenţiată” în



BDD-A2760 © 2010 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

cadrul simbolismului şi al modernismului incipient, dar mai ales "nediferenţiată" de Bacovia, a cărui umbră poetică se străduieşte să fie; din devotament complet, desigur. Bacovianismul Agathei se vede numaidecît – şi el n-a depins, dacă e să fim drepţi, în totul de măritiş. Pompiliu Constantinescu îl constată deja în primul volum: „printr-un predestin literar – zice el - /.../ obsesia liricii bacoviene stăpînea tiranic primul volum de versuri al d-nei Agatha Grigorescu".[17] E drept că mult nu se alege din această obsesie, căci după numai o pagină Pompiliu trage concluzia că Agatha „rămîne o amabilă versificatoare". Amabilă şi harnică, mai ales după război. Dar bacovianismul ei a făcut ceva legendă – firește, nu fără ajutorul soţiei-poete, care, de-o fi fost vreodată bacoviană spontan, a devenit repede bacoviană premeditat şi – pe cît s-a putut – cu obstinaţie; bună parte din poezia Agathei stă ca o ventuză pe poezia lui Bacovia. „Empatia" ei a făcut însă şi impresie bună, căci iată ce zice Monica Lazăr despre această „poetă simbolistă delicată, de temperată tonalitate bacoviană": „a fost parcă predestinată să se contopească total cu *poezia şi destinul* ilustrului scriitor", insistînd pe „orbita bacovianismului" „pînă la un fel de transmutaţie a obsesiilor şi timbrului acestuia în registrul propriu".[18] Nu toată lumea o vedea însă aşa de bacoviană. Într-o notiţă despre *Armonii crepusculare,* Perpessicius o remarcă mai degrabă în roiul care-l însoţea pe Minulescu, vorbind despre „o nebuloasă în alcătuirea căreia intră himere, mistere, amurguri, cimitire şi toate sfărîmăturile unui vocabular care a luminat ca un candelabru de cristal cu poezia unui Minulescu".[19] La al doilea volum, *Muguri cenuşii,* i se pare chiar că „anumite accente vin /.../ de la Bolintineanu";[20] oricum, Agathei i se recunosc doar ceva „veleităţi picturale" iar „impresia totală", pînă şi la un critic aşa de mărinimos, e „deficitară".[21] Şi lui Petroveanu i se pare că se exagerează cu bacovianismul de la debut.[22] Cele mai frumoase vorbe despre poezia Agathei le-au spus însă două doamne scriitoare: „Poezia Agathei Bacovia – zic ele -, închegată într-o formă plină de originalitate şi de o iscusită măestrie a versului, se deosebeşte mai ales printr-o desăvîrşită îmbinare a cuvîntului cu gîndul, printr-o mlădiere a ritmului potrivită cu toate nuanţele unei delicate sensibilităţi".[23] Nici Bacovia, oricît de îndatorat (şi, de!, interesat), n-a fost atît de gentil. Ce remarcă el, ca recenzent al *Mugurilor cenuşii*, e „un stil graţios" cu care „autoarea reuşeşte a zugrăvi diferite stări afective ale sale, în cadrul naturei".[24] Poeziile, mai adaugă, „ne impresionează mulţumitor", dar „mai mult prin vocabularul întrebuinţat" (e drept că şi prin „forma atît de originală").[25] Adevărat că vocabularul Agathei e deja gripat de bacovianism, dar un bacovianism pus pe romanţe: „Te-am aşteptat,/ Dar n-ai venit./ Şi trist parodia/ Amurgul,/ În parcul gol/ Şi veştejit.//...// Şi sufletul/ Gemea la fel./ Îndurerat şi trist/ Ca frunza/ Pălea/ Şi el..." (*Aşteptare*).[26] Sau unul exagerat în închipuiri naturaliste, pornite de la cîte-un vers bacovian: „Coboară negură/ De corbi/ Să ingereze/ Cărnuri/ Rupte.../ Privesc/ Siniştrii-n/ Ochii orbi,/ Şi sar/ Pe maxilare rupte" (*Carnagiu*). Asemenea închipuiri de lirică a cruzimii vin însă în contrast eminent cu pornirile spre reverie şi spre tabloul feminizat al naturii, în care bijuteriile şi garderoba ţin centrul imaginaţiei: „Împurpurate/ Muselinuri/ Albastre, roz/ Şi viorii/ Se risipesc/ Pe bolta-naltă,/ Zîmbind/ Sub tonuri aurii...// Fluidice/ Ca o gîndire,/ Iau mii de forme/ Variate,/ Şi subt înfiorări/ Discrete,/ Dispar, în ametist/



BDD-A2760 © 2010 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

Muiate." (*Tablou*). Ori de cîte ori se uită la natură, Agathei i se năzăresc spontan spectacole de feminitate grațioasă (chiar dacă uneori agresată de concupiscență): „Văd zîne-n văluri roze,/ Şi nimfe delicate,/ Naiade ce se-ngroapă/ În neguri înspumate;/ Sultane-n pietre scumpe,/ Bacante-n jocuri stranii,/ Şi fauni, demoni, monştri,/ Cu gesturi vinovate" (*Orgia amurgului*). Agatha vede fie sinistru, cînd e bacoviană, fie diafan, cînd nu e. Picturalitatea ei, observată de Perpessicius, trage însă culorile în giuvaericale, dovedind o imaginație strict ornantă („Valul de rubin/ Apune/...// Raze de safir/ Pălite/ Pe deasupra/ Apelor/...// Fire de smarald/ Topite/ De arşița/ Dorului" etc. - *Amurg*), aşa încît infernalul bacovian e în totală incongruență cu această structură de suavitate. Peisagistica Agathei e dichisire curată iar arta ei poetică e, în fond, una a împodobirii, a prețiozităților de găteală. Poate că, de fapt, poeta avea, cum zice Petroveanu, „un temperament în acelaşi timp sentimental, idilic şi tonic", bun pentru ceva „melancolie argintată" şi pentru „nostalgii caligrafiate discret",[27] numai că tare-şi dorea să aibă altul, mai rezonant la disperare şi la funebre. Imaginația ei e, însă, profund feminizată şi se învîrte cu rigoare în spațiul domestic şi mai ales pe principiul garderobei. "Arta poetică" a Agathei, chiar şi atunci cînd e expusă negativ, se trage din conceptul vestimentar, din tradiția ornamenticii. Ea e o "înveşmîntare", o artă a împodobirilor, chiar dacă e vorba de înveşmîntarea unor lucruri stranii, groteşti: "În scrisul meu,/ N-am pus podoabe grele,/ Imagini cu brocarturi aurite,/ Să-nveşmîntez/ Schelete de idei". Şi mai feminină devine această artă poetică atunci cînd îşi declamă pozitivitatea, pe care latură ea tezaurizează "simțirea" şi accelerează tristețea, ca toate sămănătoristele: "Ci-n el am strîns/ Simțirea mea trudită,/ Şi pana mi-am muiat-o/ În tristețe/ Iar slovele îşi prinseră izvorul,/ Din anii stinşi,/ Îndurerați şi grei…" (*Introducere*).[28] Peisajele devin de îndată decoruri interioare şi se încarcă de "dantele" şi "perle", iar ninsoarea, de-o pildă, se transformă într-un potop de diamante dăruite ca un colan: "Pe efemera clipelor dantelă,/ Perlează străluciri fermecătoare./ Să fie zîne/ Ce dansează-n spațiu/ Şi ne trimit/ Comori amăgitoare?// Sau poate mîini, suave şi gingaşe,/ Cioplesc în aer mii de diamante,/ Făcînd naturii/ Dar de pietre scumpe,/ Cu cizelări/ Din cele mai savante…" (*Darurile iernii*). Chiar şi atunci cînd universul e bolnav sau cotropit de durere, el cristalizează în bijuterii şi flori: "Rubine vii şi calde/ Să picure-n batiste,/ Din piepturile arse/ De friguri şi ftizie,/ Şi albe crisanteme/ Să plîngă-ndurerate,/ Cînd lutul meu va trece/ Solemn în veşnicie…" (*Neliniştea eternității*). Sensibilitatea se manifestă într-o solidaritate floral a sentimentului, punînd dedesubt, firește, analogia dramatică dintre destinul trecător al florii şi cel al iubirii: "Nu vreau să moară florile de măr!…/ Căci ele-mi ştiu durerea despărțirii,/ Cînd tremurau/ În largurile Firii,/ Polenul/ Şi enigmele iubirii…// Nu vreau să moară florile de măr!…/ Căci lor le-am spus prin lacrime dorința,/ Cînd tremura, în sufletu-mi,/ Credința/ În dragostea/ Ce-mi stăpînea ființa…" (*Florile de măr*). Delicateții imaginative i se adaugă registrul de idilă naturistă, în care elementele petrec în vrajă amoroasă, seducîndu-se, alintîndu-se şi sărutîndu-se reciproc: "Din covorul verde crud,/ Într-un joc de grații line,/ Vă-nălțați spre zări senine,/ Tot parfumul, cald, discret./ Vîntul serii vă alintă,/ Şi sărută cu nesațiu/ Trupul vostru violet…" (*Flori de iris*). Destinul acestor flori



BDD-A2760 © 2010 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

alintate nici nu poate fi altul decît de a deveni "cunună" sau, prin extras poetic, bijuterie: "Cine oare vă va strînge/ În cununi de-mpodobire/ Pentru jertfe de iubire,/ Sau ce suflet de poet,/ Din înfiorarea voastră/ O să smulgă visul lumii,/ Încrustîndu-şi nemurirea/ Într-un iris violet!..."" (idem). Nici anotimpurile sancţionare nu vin pe altă cale decît a tandreţii. Natura în complet se dedă la giugiuleală. Toamna "îmbrăţişează" lumea, se mişcă feminin şi – fireşte – înveşmîntează peisajul cu bijuterii: "Coboară toamna fumurie/ Prin crînguri reci şi pe coline,/ Strîngînd la pieptul ei/ De aur,/ Albastrul/ Zărilor senine…// Se leagănă uşor pe ramuri,/ Stropindu-le cu chihlimbare,/ Şi din arama-i/ Veştejită/ Ea toarnă/ Mistice tipare" (*Pastel de toamnă*). Ba pînă şi neantul devine aici o "podoabă": "În care anii să-şi înfigă/ Neantul drept împodobire,/ Cînd nouri negri/ Înfăşoară/ Fluidica/ Nemărginire…" (idem). Anotimpurile mai prielnice sînt ele însele îmbrăţişate de poetă, strînse la piept şi ascunse în suflet: "Am presimţit duioasa ta sosire/ De zînă albă, fragedă şi rară,/ Şi din potirul clipelor/ De vraje,/ Te-am strîns în suflet,/ Blîndă primăvară!…" (*Primăvară*). Cînd perspectiva e mai amplă - cum ar veni, oarecum cosmică - universul ajunge un fel de fastuoasă sală creştină de bal, plină de lumini şi podoabe: "Cupolă bizantină pare cerul/ Şi stelele par mii de arabescuri,/ Cu încruntări de bronzuri în safir,/ Iar luna îşi revarsă strălucirea/ Ca un fluid de aur care curge/ Din răsturnarea unui larg potir…// Dantelă de argint şerpuitoare/ E apa din grădina adormită,/ - Sculptate-n fildeş, - / Albele narcise/ Adorm sub revărsarea aurită…" (*Noapte*). Pe măsură ce privirea cade pe lucruri mai apropiate, acestea se relevă tot mai strict în cod ornamental. Dar în general stihiile se poartă strict seducător şi relaţia lor e una de îmbrăţişare: "Soare de iarnă,/ Ce-n falduri roze,/ Dispari în seara/ Ce se coboară,/ Mersul tău leneş/ Prin căi de aur/ E o poemă/ Ce mă-nfioară…// Te duci, alene,/ Zîmbind fantastic/ Prin strălucirea/ De val feeric…/ Te cheamă noaptea/ Să te cuprindă/ Cu braţe pline/ De întuneric" (*Imn soarelui*). Cînd tonul e luat direct din Bacovia, în poezii-replică, vocabularul se înnegreşte de anxietate, dar imaginaţia trage irepresibil la delicateţe iar lumea rămîne un concept casnic, o "ţesătură" care trebuie curăţată: "E zarea cenuşie,/ Ca-n plumburi zovărîtă,/ Şi negura coboară/ Ca un imens convoi…/ Cad lacrimile iernii/ În fulguiri uşoare,/ Menite să le soarbă/ Covorul de noroi.//…//O, de-aş putea distruge/ Fatala ţesătură/ Pe care stă depusă/ A clipelor cenuşe!…/ Şi dincolo de dînsa/ Să văd cum se înalţă,/ Gîndirea mea desprinsă/ Din tristele-i cătuşe…" (*Decembrie*). Suferinţa nu se pronunţă nici ea altminteri decît tot în discursul bijuteriilor şi înveşmîntării: "Şi cine se strecoară/ Cu ispitiri deşarte,/ Pe chipul meu s-arunce/ A plînsului rubine,/ De umeri să-mi anine/ A desnădejdii mantă,/ Şi-n mîini să-mi furişeze/ Potirul cu suspine!…" (*Furtuni de primăvară*). Iar jalea de iubire e, inevitabil, destrămarea unei "ţesături" pe care mai înainte a fost "brodată" dragostea: "Cum se destramă-n fire negre/ Fermecătoarea ţesătură/ Pe care mi-am brodat iubirea/ Şi sclipitoarea-i feerie!…/ Cum n-a rămas decît regretul/ Din tot ce fu întraripare,/ Şi viaţa cît de trist îmi cîntă/ Amăgitoarea-i simfonie!…" (*Tristeţi din urmă*). Sau, cînd e mai acută, mai concentrată – o astfel de durere devine, iarăşi, o piatră preţioasă: "Durerea mea,/ Dă-mi mîna!/ M-am rătăcit pe drum…/ Nu-i nimeni,/ Mă întunec,/ Sunt sclava ta



BDD-A2760 © 2010 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

de-acum…// Stăpînă-ndoliată/ Pe sufletu-mi tăcut,/ Ţi-ai coborît enigma/ Din larg necunoscut,// Sub vălurile-ţi sumbre,/ Mi-a înflorit iubirea/ Şi-n diamantu-ţi negru,/ Mi-ai strîns nefericirea…". Circuitul imaginar al idilei merge de la flori la dantelă şi se opreşte la diamante. Iubirea însăşi e doar amenajarea unui interior, după un concept de decorator: "Pe catifea de visuri/ Ţi-am decorat magia/ Cu stemă de iluzii/ Şi nimb de duioşie,/ Sub vraja ta, iubire,/ Văzînd ca-ntr-un miragiu/ O lume proiectată/ Pe-o axă viorie" (*Iubirii stinse*). Singurătatea se poartă şi ea nupţial şi-i dăruie poetei un "măiestrit colan": "Te caut ne-ncetat, singurătate,/ Să te-nfrăţesc cu sufletu-mi stingher/ Şi prin odaia tristă ca şi mine,/ Te regăsesc în cel mai mic ungher…// …// Comoară de mistere luminate/ Mi-ai dăruit adesea cu elan/ Şi-ai făurit din visurile mele/ Cel mai frumos şi măestrit colan" (*Cîntecul singurătăţii*). Durerea însăşi are comportament de iubit, cam posesiv, căruia/căreia poeta trebuie să-i împletească alte colane şi să-i dăruiască alte pietre preţioase, nu numai să-l cînte şi slăvească: "Dar, în timp ce mîna ta/ Aspră şi tare,/ Tare şi aspru,/ Trezeşte o vibrare/ În vechea mea rană,/ O, Doamna mea, Durere,// Eu trebuie să te slăvesc/ Şi să te cînt,/ Şi piatra preţioasă/ Şi floarea ce nu piere,/ Să le-mpletesc în păru-ţi,/ Negru ca un mormînt…" (*Cantilenă*). Tot pe un suav marş nupţial vine şi tristeţea, nu mai puţin înveşmîntată şi acoperită de podoabe şi ea: "Cu braţe încărcate de visare,/ Tristeţea mea,/ Apropie-te-ncet!…// Pe dureroasa clipelor oglindă,/ Să-ţi profilezi/ Etericul portret.// Cu diadema visului/ Pe frunte,/ Cu perlele durerii-mpodobită,// Te voi primi, tristeţea mea" etc. (*Chemare tristă*). Într-o asemenea gramatică bijuterească lacrimile, fatal, devin "fierbinţi mărgăritare": "Să nu simţiţi cum plînsul/ Îmi clocoteşte-n suflet,/ Şi cum din ochi îmi smulge,/ Fierbinţi mărgăritare!…" (*Părinţilor mei*). Se-nţelege de la sine că dacă poetei toate suferinţele îi rezultă bijuterii, broderii şi salbe, transformîndu-se riguros în ornamente, compatibilitatea ei cu bacovianismul e caz strict – şi dramatic - de bovarism.

Nu se schimbă mai nimic în *Pe culmi de gînd* (1934), unde perseverează aceeaşi imaginaţie bijuterească, delicată şi preţioasă, dar care se visează tragică: „O mătase fină tremură pe cer./ Simfonia zilei în adîncuri moare./ Pacea peste ape macină mister.// Undele adună din amurg rubine. Irizări de ape,/ Îmi vorbesc de tine" etc. (*Între zi şi noapte*).[29] Lumea rămîne un mare atelier de bijutier, în care se fabrică mici reverii: „Un uriaş rubin/ Se-aprinde-n zare,/ Se cern din el văpăi/ Pe-ntreaga lume" (*Taină*). Ispitele bacovianizante s-au mai temperat, dar asta e întotdeauna cu primejdie, căci poeta dă numaidecît peste altele; peste unele pillatiene, de pildă: „Pe chipul Preacuratei, de cedru şi de aur,/ Îşi picură tăcerea corole mici de laur./ Norod sfinţit din veacuri icoanele cuprind,/ Sub clipele ce jarul din zare îl aprind" (*Natură statică*). În *Lumină*[30] nici nu se mai pune cazul bacovian, căci acum poeta îşi arată, cum zice Petroveanu, „disponibilitatea sa de entuziasm pentru fluxul înnoitor al istoriei, pentru revoluţia presimţită şi dorită împreună", fiind „interesată de prezent şi înfăptuirile lui" şi ridicînd „ode tinereţii, contrucţiilor transformatoare de cadru şi suflete".[31] Aşa e. Bineînţeles că şi entuziasmul e tot bijuteresc: „Cerule,/ Eşti tot mai aproape/ De noi./ Spuza/ Stelelor tale/ Mi se revarsă/ Beteală pe umeri." (*Nocturnă*). Dar fericirile sînt intense şi extrem emfatice: „Aleargă maşina/ Pe gloriosul pămînt/ Al Moldovei.../ Spre minunile ei/ De ieri,/ Spre



BDD-A2760 © 2010 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

giganticele înfăptuiri/ De azi" (*Drumuri*). Leon Baconsky zice că, totuşi, „e prezentă şi aici amprenta vizibilă a creaţiei bacoviene" şi că „universul imagistic al poetului, cadenţele specifice versului bacovian o domină, substituindu-se adesea modului ei personal de receptare şi transmitere a impresiilor".[32] Nu prea se mai vede, da-i drept că există un bacovianism de cult, strîns în ciclul devotat *In memoriam.* Poezii de doliu, de amintire, evocări, retrăiri cu religiozitate: „Cu tine-am fost/ Iubitul meu,/ Cu tine,/ Pe drumul lung/ Şi-nsingurat al vieţii" (*Aniversara*). O recidivă mai autentică se petrece, totuşi, în *Cu tine, noapte.*[33] Sigur aici bovarismul s-a întîlnit cu o stare mai adecvată, de apăsare şi singurătate: „Tăcerea ascunde/ Masa de lucru,/ Fotoliile înflorate,/ Glastra cu florile albe.// Soarele trece/ După zarea de sînge,/ Spaima încremeneşte/ Ochiul zilei.// Prin muguri/ Seva primăverii,/ Şi nimic./ Uitare, ceaţă..." (*Cu tine, noapte*). Oricît de bine ar fi deprins bacovianismul, Agatha tot bijutereşte lucrează: „Nu pot sfărîma/ Diamantul/ Şlefuit/ Din migala/ Durerilor...// Nici năframele/ Ţesute în/ Aurore de lacrimi/ Cu luceferi/ De dor..." (*Anii*). Un fel de *Cîntarea Cîntărilor* se vor fi vrut *Şoaptele iubirii*[34], dialog amoros, nu lipsit de ceva lascivitate în preţiozităţile lui: „Să ne iubim,/ Frumoasa mea,/ Sub bogatul/ Frunziş/ Al copacilor/ Sub giulgiul/ De rouă/ Cu sclipiri/ De diamant". Fatal! Bijuteriile n-au cum lipsi de niciunde la Agatha; şi nici referinţele funebre, cînd îl îngînă pe Poet. Sinteza nu iese însă. Pietrele preţioase ale Agathei nu se bacovianizează nicidecum. Cam asta-i drama din poezia Agathei: nepotrivirea dintre imaginaţia ei de salon, feminină şi cochetă, şi bovarismul infernalelor. Nimeni nu şi-a dorit mai mult decît Agatha să fie bacovian; nimeni, la urma urmei, nu era mai în drept să fie; poate nici mai dator; dar puţini erau mai nepotriviţi şi mai inapţi pentru aşa ceva. Agathei i s-ar fi potrivit mai bine feeriile, topirile cu extază, de genul celor pe care i le raportează lui Bacovia în *Terase albe:* „Scînteie de mister îndumnezeit mi-e gîndul, şi mă avînt cu el, şi plutesc pe nemărginirea spaţiilor şi a apelor, şi nimic nu mă mai leagă de humă. Sufletul prinde aripile văzduhului şi pluteşte pe unde".[35] E drept însă că o soţie devotată îşi urmează soţul pretutindeni. Dacă-i poetă, şi în poezie. Şi nu e Agatha singura soţie de poet care a dus devoţiunea pînă la a-şi imita soţul. Din contră, avem chiar o mică galerie de asemenea neveste absolute.



BDD-A2760 © 2010 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

## Note

[1] M. Petroveanu, *Cuvînt înainte* la *Agatha Grigorescu-Bacovia,* „Poezii şi proză", Prefaţă de Mihail Petroveanu, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1967, p. 6.
[2] Datele biografice sînt luate din: Agatha Grigorescu-Bacovia, *Poezie sau destin. Viaţa poetei,* Editura Eminescu, Bucureşti, 1971.
[3] Idem, p. 38.
[4] Idem, p. 100.
[5] Id., p. 194.
[6] Id., p. 198.
[7] Id., p. 147.
[8] Id., p. 270.
[9] Id., p. 209.
[10] Agatha Grigorescu-Bacovia, *Bacovia. Poezie sau destin,* ediţia a II-a, revăzută, Bucureşti, Editura Eminescu, 1972, p. 249.
[11] Idem, p. 286.
[12] Id., p. 162.
[13] Id., p. 233.
[14] Id., p. 125.
[15] D. Micu, *Început de secol. 1900-1916. Curente şi scriitori,* Editura Minerva, Bucureşti, 1970, p. 450.
[16] E. Lovinescu, *Scrieri* IV, *Istoria literaturii române contemporane,* Ediţie de Eugen Simion, Editura Minerva, Bucureşti, 1973, p. 673.
[17] Pompiliu Constantinescu, *Scrieri,* VI, Ediţie îngrijită de Constanţa Constantinescu, cu o prefaţă de Victor Felea, Bucureşti, Editura Minerva, 1972, p. 100.
[18] Monica Lazăr, în *Dicţionarul Scriitorilor Români,* D-L, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1998, p. 454.
[19] Perpessicius, *Opere,* XII, *Menţiuni critice,* Editura Minerva, Bucureşti, 1983, p. 526.
[20] Idem, p. 281.
[21] Idem, p. 282.
[22] M. Petroveanu, *op. cit.,* p. 6.
[23] Marg. Miller Verghy şi Ecaterina Săndulescu, *Evoluţia scrisului feminin în România,* Bucureşti, Editura Bucovina, 1935, pp. 408-409.
[24] G. Bacovia, *Opere,* Prefaţă, antologie, note, bibliografie de Mihail Petroveanu, text stabilit, variante de Cornelia Botez, Editura Minerva, Bucureşti, 1978, p. 412.
[25] Idem, p. 413.
[26] Citatete din ediţia *Poezii şi proză*, 1967.
[27] M. Petroveanu, *op. cit.,* p. 7.
[28] Citatele din Agatha Grigorescu, *Muguri cenuşii. Versuri,* Tipografia "Răsăritul", Bucureşti, 1926.
[29] Citatele din antologia *Poezii şi proză.*
[30] Editura pentru literatură, Bucureşti, 1965.
[31] M. Petroveanu, *op. cit.,* p. 8.
[32] Leon Baconsky, *Marginalii critice şi istorico-literare,* Editura pentru literatură, Bucureşti, 1968, p. 168.
[33] Editura pentru literatură, Bucureşti, 1969.
[34] Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1979
[35] *Poezii şi proză,* p. 235.



BDD-A2760 © 2010 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)